

Цетиње, 7. септембра

Нашу пажњу данас свраћамо нарочито српском Елзас-Лорену.

Најугледнији представници раскомаданог српског народа стекли су се у Сарајево, било као изасланици разних културних установа, било као гости да узму учешћа у великом културном слављу Срба из Херцег-Босне.

У суботу и у неђељу „Просвјета“, културно просвјетно друштво Срба у Босни и Херцеговини, прославља десетогодишњицу свога неуморног рада. А тај рад је од врло великог значаја и од нарочите важности. Значајан је посматран и са ужег, као што је значајан и са ширег гледишта. То и јест оно што овоме слављу даје нарочито обиљежје и што га издваја изнад осталих наших друштвених свечаности. Од туд на прославу десетогодишњице рада „Просвјете“ не треба гледати само као на локалну прославу, на славље Срба у Херцег-Босни, него као на опште српско славље, манифестацију српске националне мисли.

Рад на културном подизању народа спада не само међу најважније радове, него је несумњиво и најважнији. Тај рад код нас у толико је узвишенији што смо ми Срби врло мало радили на томе пољу, а наша подјармљена браћа готово ни мало, све и ако култура игра врло велику улогу у развоју једног народа.

„Просвјета“ обухваћа рад на великој грани народног живота, који иде за тим да наш народ у Босни и Херцеговини културно, морално и материјално подигне, те је моћни пионер који доприноси опстанку и напретку нашег народа у тим земљама.

Главне тачке „Просвјетине“ су пружање материјалне помоћи Србима ђацима из Босне и Херцеговине, који уче у средњим, занатлиским и вишим школама; оснивање и потпомагање српских школа; оснивање и потпомагање вечерњих школа за шегрте и женске стручне школе; ширење просвјете у народу оснивањем књижица, поучним књигама, листовима и популарним предавањима; ширење хигијене у народу оснивањем друштава за чување народног здравља, оснивањем гимнастичких, антиалкохолистичких друштава; оснивање земљорадничких задруга и српских земљорадничких школа и пружање материјалне помоћи младићима Србима из Босне и Херцеговине, који се одају ваљаним занатима, или хоће да се усаврше у занату.

Зато, као што рекосмо, на значај „Просвјете“ гледамо са два гледишта, једног ужег: на значај њен за тамошњи народ, локални, и једног ширег: на значај њен у опште за српски народ, општи.

„Просвјета“ је до сада за тамошњи српски народ за ову прошлу деценију доста учинила, а како је пут утрвен и правац одређен, ако се буде и на даље овако развијала и напредовала као што су сви изгледили, у шта и не сумњамо, учиниће још и много више.

Ништа мањи није њен значај посматран и са општег српског гледишта. А то и јест оно што „Просвјету“ у нашим очима узвисује и што чини да на њу не посматрамо оним очима, којим гледамо на слична наша друштва.

Радећи на културном и просвјетном подизању српског народа у тим земљама, „Просвјета“ га све више уздиже и оспособљава за насушни живот, да би се могао одржати и просперирати. Школујући своје синове по средњим, занатлиским и вишим школама, упућујући их и потпомажући их на занате, оснивајући земљорадничке задруге, радећи на просвјетливању народних маса, радећи како на својој, тако и на другим организацијама: земљорадничкој, соколској и другим културним, хуманим и социјалним, „Просвјета“ је знатно допринијела да се наш тамошњи народ културно подигне, да ојача и да његову иницијативу пробуди. А сав тај рад од великог је утицаја и за буђење националне и политичке свијести, јер је утврђена чињеница да народ, којим ради организовано на свом културном подизању, све више добија способности и за организовани рад за политичке и националне ствари.

Главна је, да се један народ разбуди, да схвати значај организације и да се његова иницијатива покрене, а све остало долази само по себи. А ако иком, српском народу у Босни и Херцеговини првјенствено је потребно да његова свијест буде разбуђена, да његова снага не буде мртва, да се оспособи за живот и борбу, да буде што компактнији и у збијеним редовима пред навалом и с поља и изнутра, а нарочито сада, када се налази пред навалом и разних колонијалних најезда и разних страних пропаганда, које се све више шире на његовој рођеној грудии које му угрожавају чак и само прадједовско огњиште. Једно такво јако културно друштво може много за свој народ да учини, пошто народ уједињује културно, кријепи га и јача, и оспособљава и за успјешан отпор и рад за општу ствар. Јер културно јак народ не само што свакој навали може успјешно де одољева, него чак може и да успјешно дјелује. А то је баш оно што „Просвјету“ у нашим очима узвисује и што чини, да на њу гледамо сасвијем другим очима него што гледамо на друга друштва у опште у нас. Просвјетом слободи!

Из тога јасно произилази да „Просвјета“ има и велики културни и национални задатак. Зато се ми о њу не смијемо да оглушимо; зато је морамо помоћи. Српски народ у Босни и Херцеговини поклоњеној је своју пажњу и љубав. Једино томе она има да захвали што постоји и што дјелује. Остали Срби треба да јој поклоне и своју помоћ. Да би свој благотворни рад могла да развија и да успјешно дјелује и да би могла своје светом задатку што боље да одговори, потребно је да је и ми својски и обилно помогнемо. Зато је света дужност свих Срба, па ма гдје живјели, да јој ту помоћ пруже у у изобиљу. Нарочито треба да је издашна помоћ Срба у слободним српским земљама. То нам императивно диктује наша национална дужност. У општем је интересу, да Срби једне друге помажу, јер у пронасти једних лежи пронаст других. Што се један дјел Српства више крњи, општа српска ствар све више пропада. Пронаст једног дијела, пронаст је општа, као што је јачање једног дијела успјех општи. Ако нећемо да пропадамо, морамо једни друге да помажемо и уздржавамо. Општи интереси налагају нам да се једни на друге наспањамо. Без тога нам нема ни живота а још мање напретка. Само културно јаки можемо бити нешто, а без тога пропаћемо као и да нијесмо били. Они дијелови нашег народа који су културно јаки, треба и морају да помажу оне који су културно слабији. Код слободних дијелова српског народа претпоставља се да они стоје над онима што су без слободе, јер имају и прилике и средства и могућности да се правилно развијају, културно напредују и у опште јачају, те је за то и њихова првјенствена дужност да оне подјармљене што више помажу и да чине све да ни у ком погледу не заостану. То је света дужност изнад свега.

За ових десет година свога дјеловања Просвјета и ако није учинила све, учинила је много, а најглавније дала је доказа да зна и умије да води строгог рачуна о културним потребама тамошњег нашег народа и да схваћа правилно своју свету дужност. Она је својим скромним средствима издашно покретала, помагала, прихваћала и подизала све оно што је ишло у прилог напретка нашег народа. И да нијесу резултати онакви какви су, самото настојавање било бидостојно сваке пажње и признања, а овако на његов рад мора се гледати као на благотворан и једини спас наше браће у Босни и Херцеговини.

Честитајући нашој браћи десетогодишњицу рада „Просвјете“ и шаљући им топле братске жеље за добро, напредак и процват овог значајног друштва не само по њих, него и по Српство у опште, духовно учествујемо у њиховом по-

носном весељу, гајимо наду да у започетом правцу истрају и с правом очекујемо да би ова „Просвјетина“ свечаност не само била манифестација српске националне мисли, но и свима њима подстрек за будући интензивни успјешни рад, а свима нама осталима „да Срби још живи, да је јунак“, али да ће и у будуће бити и остати јунак ако јуначки прегнемо, радећи на свом културном подизању, да и браћи у другим крајевима пружимо братски рукопомоћи, јер, помажући их материјално, још више ће се им помоћи морално да истрају у овој исполитичкој неравној борби, у борби Давида са Голијатом.

Топлим жељама нека ипљеђује истрајан општи рад. У то име нека је „Просвјети“ срећно славље, а још срећнији будући рад на подизању нашег народа у српском Елзас-Лорену!

Топлим жељама нека ипљеђује истрајан општи рад.

У то име нека је „Просвјети“ срећно славље, а још срећнији будући рад на подизању нашег народа у српском Елзас-Лорену!

Поглед по свијету

Напредак Русије

„Курјер Варшавски“ доноси интервју, који је држао Владислав Жуковски са једним руским угледним државником, а који се односи на финансијско стање у Русији. Том приликом Жуковски, који се сматра као најбољи познавалац финансија руских, а за кога се држи да је овај говор водио са председником министарства Коковцевом, износи о Русији ово своје мишљење: „Општи положај Русије, како у погледу унутрашње тако и спољне политике, може се рећи да је добар. Према њој учињено је много за обезбјеђење свијетског мира. Расправљано су се, или су у току расправљана, многа питања, која се односе и на Запад и на далеки Исток. Једина тачка на политичком хоризонту, која даје маха озбиљној борби, то је ситуација на Балкану. Утврђена је ипак чињеница, што се се својим рјешава да крајиним напремањем случајног стања, па се надамо да ће се и та опасност моћи да преброди.

„Руске финансије толико су се поправиле, да државне готовине има у самој Царској Баши преко 700 милиона рубаља. Трговина су и индустрија у погледу, а економско стање народа пагло иде на боље.

„Без претјеривања и без бојања, да ми се добани да сам оптимиста, могу рећи, да Русија корача напретку гигантским корацима. Смијем и то додати, да је она данас толико спремна, да је никакви догађаји не могу да изненаде“.

Италија у Триполису

У последње вријеме говорило се упорно, да ће Италија увести у Триполису колонијалну војску. Судећи по обилним талијанским новинама, рекло би се, да ће се ова наваљана обистинити. Колонијалну војску у Либији састављаће тамошњи урођенички аскери, попут оних, што их је Италија образовала у Еритреји. Та ће војска у прво вријеме бити помешана и са талијанским континенталним трупама, док се не образује до толиког степена, да умогне самостално обистинити. У ту сврху отпутовао је ових дана у Либију мајор Де Марки, да организује први батаљон триполитанске војске.

Стварање колонијалне војске свакако је теже од стварања новог министарства за колонију, које су ту недавно и талијански парламент и сенат коначно усвојили. Али разлика је у томе, што министарство за колоније може бити корисно, а може бити и штетно. То ће зависити од његове управе и чиновничког апарата. Међутим колонијална војска, кад се једином образује, биће без сумње корисна. Њоме ће се лакше рјешавати разни проблеми у тој новој покрајини, па ће се њоме уштедити времена, и нова и крви.

Енглеска и Русија

Петроградски дописник јавља у једном свом телеграму „Рајхеносу“ о значају, који се у тамошњим посвећеним круговима придаје Сазоновљевом путовању у Лондон. Но томе телеграму на састанку Сазоновљевом са Сир Едвардом Грејом била махом говора о чисто званичним стварима, које се тичу Русије и Енглеске.

Према томе вели дописник, била је свој прилици у праву она, који су то Сазоновљеву путовање мање доводили у везу са европским питањима и указивали на далеко већу важност да Русија, на преврат у централној Азији, рјешавање персијских и монголских питања у Русију је сада далеко важније од рјешавања балканских питања. Тиме се и објашњава претходно изложено петроградског кабинета према предлогу графа Берхтолда, којим се иде на то, да се обезбеди мир и status quo на Балкану. Русија неће да се брже у Европи, јер су јој потребне одрживе државе у Азији.

„Да ли ће тиво бити? Сумњамо!“

Аустрија за Буковину

Као што јављају, пројекат закон за уређење једног питања у Буковини довршен је. Према томе пројекту за аутономне области у Буковини

уводи се немачки, румунски и русински језик код земљопоседа. Сваки од тих језика може се употребљавати као пословни језик у аутономним областима. Овим тога немачки језик служи као језик за посредовање. Писмени поднесци и усмене молбе на аутономне области могу се увести само у оном од немачких језика, који је код тих провинција или провинција као пословни језик, или пак у посредном (немачком) језику. Ријешена се имају давати у оном језику, којим је молба поднесена писмено или усмено. Разлике, вијећања и закључци код аутономних области имају се водити у пословном језику док тивне области или ако је више језика проглашено пословним, у сваком од тих језика према захтјеву власника. У овим областима (ако се неће ставити и мајарске области), у којима према свакојгодном задатку попису становништва већина домаћег становништва не говори једним од немачких језика, може се при рошравања и т. д. употребљавати и језик те местимичне већине.

Енглеска и Њемачка

Француска је одредила концентирање своје мрриририри у Средоземном Мору. О том концентирању је изјавио немачки контрадирал Макс Фосе. Јасно је, да се ово кретање француске војске мрриририри обавља према споразуму с Румунском. Ово кретање има ту сврху, да се једном енглеска мрриририри концентрирају са свом својом снагом у северном мору, да узмогне тако бити спремна против Њемачке. Пу за Њемачку је то од прамлене важности. Енглеска не би била присиљена на те мјере, да није присиљила Њемачку на израду садашњег јаче мрриририри. Да није било овог, би одвијено било дошло до рата између Њемачке и Енглеске, о којем се задњих година говори снагом приликом. Њемачка мирно гледа то концентирање енглеске мрриририри у северном мору, јер је немачка управа мрриририри већ одвијено рачунала и са случајем рата, у којем би била одвојена енглеска мрриририри као провинција Њемачка има врсту мрриририри. Те она има своје интересе и мирно гледа у будућност.

Арнаути и турска влада

Као што се зна, побуњени Арнаути били су своје захтјеве поднели у четриест тачака и предали турској влади, која је ово гога дуго разматрала, док најзад није своју одлуку доносила. Та одлука је таква, да Арнаути није ни мало задовољна.

Захтјевни арнаутски о десетку и четвртину сасвим су одбачени, а о служењу у војсци и о раздавању оружја свима без разлике Арнаутима и то најбољим, одбачени су условно: речено је да се то мора поднети парламенту на одобрење. Приложено је дакле свега 12 тачака њихових захтјева, по и оне су стављене врло нејасно и растеглаво. Нарочито су нејасне тачке прва, гдје се говори о изради специјалних закона, тачка шеста, гдје се говори о подизању гимназија и њиховом наставном језику, тачка осам гдје се говори о наставном језику у средњим и основним школама, и тачка десета, гдје се говори о организацији општина. Међутим само тачка 7, гдје се говори о слободном отварању приватних школа, и тачка 8, гдје се говори о наставном језику у основним и средњим школама, могло би се и Срба гледати. Иначе о Србима и њиховим правима није ништа ни помена; зато овим захтјевима овакви какви су, не само што Арнаути није су и неће бити задовољни, него не могу ни Срби бити задовољни.

Како су се Арнаути почели да буне због оваквог држања владе према њима и да отворено пријете, да ће устати на оружје, владе је сад пријегла новом покушају да Арнаути примире и да их ублажи.

То мисли да постигне на тај начин што ће основати нарочиту комисију, која ће имати задатак, да даје мјесним властима упутства, на који начин да приводе у живот одобрене арнаутске захтјева. У тој комисији ко ће све бити још се не зна, али како партидарски агенти дознају, већ је одређен бивши посланик Неџиб Драга, познати арнаутски првак. Хоће ли овај покушај владе имати успјеха, видјеће се, али је све још увијек у највећој нејаснојности. Скоро најважнији арнаутски захтјев о раздавању оружја и служењу у војсци условно су прихваћени, а како сада из Цариграда јављају, одбачен им је сасвим захтјев о стављању под суд Хаки и Саид пашиног кабинета. То пак може да буде јак повод новим неспоразумима и новим границама, које ваљда да већ брзо у бригу Муктар пашину владу. Најзад су, да ће они учинити и пошљедње покушаје за миран споразум и умјерење Арнаута, па ако сви покушаји пропашу, онда ће поступити по предлогу шефа комисије Пбарам паше, да се доведу у арнаутске крајеве 60 батаљона и да се са њима покрене постојање ово, што је немогуће на миран начин извести. Шта ће последије тога бити, то је већко питање, које се свима намеће, који год су одвијени стигли и присутни овог нередовног стања у тим крајевима. Интересантно је међу тим питања Галија паше сарданину бочке Пресе, у којој каже: да Турска

пријатељство старо повластито и ново никак, ни да их ни Арнаутима неће и не може давати, јер у Турској постоји само једна у својој равноравно османлијској влади и зато нико не може ни тражити ни добити посебно повластито!

Ситуација у Турској

— Хаотично стање све је горе —

Турска царевина још једнако представља странну слику безвлашћа и хаотичног стања. Злочини над Србима још једнако су на дневном реду. Са Србима се поступа горе него са стоком. Убијају их разни крвопици и зулумџари као муве из чисте обисти и Срби им служе као живи шипани. И као што не штете њихове животе, тако не штете ни њихову имовину. Чак им ни жењу ни дијету не остављају на миру. Отимају им жене, сестре и кћери, одводе у планину и под пријетњом присиљавају да се турче. Ко им се ма за шта успротиви, убијају га. А кад кога опљачкају и отму му све што има, пријете му да их не тужити, нити да их власти прихватије. Преварили се ко, па се потужити, не зна гдје га већ биведа снаје: да ли од власти или од зулумџара. А и саме власти толико су крволочне постале, да се у насиљима готово надмећу са разбојницима. То се најбоље огледа у Пријенољу и околини, гдје саме власти најгоре здуме врше. Тако су у Пријенољу ово дана по наредби кајмакама и војног команданта у сред царшине многи испремлаћени из чисте обисти, јер то овим представницима жалосне власти годи!

И тако у недоглед... Муслимани се не могу помирити мишљу да хришћани треба да буду с њима равноравни. Режим Муктар паше није ништа донио, па шта више он је нешто горе. Младотурци не господаре, али они који управљају земљом слабе су Младотурака.

Данас је на дневном питању сигурност у земљи, која је остављена бојојој вјереси. Нико о томе не води рачуна, јер партизански интереси сада предњаче свакој потреби. Срби треба да чекају док се сврши распра између Младотурака и њихових противника, а докле пуца грбача српском народу.

Више се не може говорити о поједицим здулума, него о целокупном стању, које је отисак наварварских злочина; више се не мора окривљавати поједини већ цео режим Турска представља један хаос од насиља; отимају се жене, дјевоке, које се беничасте, турче или одводе у харемски ронетва. Приватна својина за немуделимане не постоји, него постоји право отомачине и плачке. Све што се може отети, Арнаути и Турци односе и никоме ни зашта не одговарају. Власти постоје онолико исто, колико и Мухамедов центет или боље рећи постоји за муслимане.

Лична је несигурност страшна. Нико не зна да ли ће осванути, нико не зна ако пође путем да ли ће, гдје је пошао, стићи. Разбојници су свугдје и они не презају ни од чега, не устручавају се никаквог злочина. Силована су женска дјеца од осам година и умирала испод насиљника. Родитељи, браћа, морали су гледати срам своје куће својим очима а за то није нико одговоран.

Изборни покрет није ништа друго него злочин у име устава, и то на сасвим турском начин. Нити се зна шта хоће влада, нити Младотурци. Једно је јасно да влада не смије изаћи на изборе, јер Младотурци имају позивије са којих хоће да туку владу. Младотурци шта више оптужују владу, која је толико млигала, да је чак и мртва, наводећи да је влада пристрасна у борби. Они су из Сојуза удутили своје централном клубу у Цариград извјештај о томе, па између осталог велу ово: „Нема ваљиде, нема невладежне власти. Ако се не поправе стари спешкови и стари распоред секција, наш клуб и наши савезници још сада изишљају да неће узимати учешћа у идущим изборима“.

Партиски споразуми не постоје, него сви раде на своју руку. То је на свима странама, што свједочи политичку дезорганизацију.

Одређене су нарочите комисије од стране владе, које имају за задатак да воде преговоре са Арнаутима. Оне ће давати мјесним властима инструкције, а сад да ли ће овај трик владин спасасти за руком — видјећемо.

Аутономија Маџедоније

— Меморандум бугарске владе —

Новодошом познатог предлога министра Берхтолда бугарска влада поднијела је великим силама меморандум, који тражи аутономију Маџедоније. Главне тачке тог меморандума ове су:

1. Стање у отоманској империји постаје с дана у дан све несносније за тамашње хришћанско становништво. Повјерење, које је Турској дато да се под уставним режимом обнови и уреди, ни за четири године није оправдано. Напротив, Манифестација турске истребљивачке политике у Маџедонији као и пролирање политичких права Арнаута и поностљивост према њима до тога степен да су у једном тренутку постали господари ситуације — што се види по њиховом триумфалном походу у Скопље, као и по анархији у свима мјестима кроз која су прошли — свједоче да је Турска ријешена да баца рукавицу цијелом јавном мишљу у Европи и да га раздражи на најдрски начин.

2. Предлог грофа Берхтолда о децентрализацији неких провинција отоманске царевине не представља самим собом ни најбезначајније елементе за умјерење Балкана. Напротив, примање тога предлога значило би повратак на безуспешне кораке из ранијих година и давање могућности Турској да се окријени и да послије са још већом дрскошћу настави провокације.

Назад, кад би се баш и могла остварити идеја Аустро-Угарске, она не би доијела никакве истинске користи бугарском становништву у Турској и само би још више узбудила духове, и довела до жалосних катастрофа.

3. Данашња бугарска влада констатује са најдубљим жаљењем, да њена крајња мирољубива политика према Турској није била довољно процијњена у Цариграду и да су управљачи Турске такво држање узели као слабост од стране Бугарске. Јер иначе не би дошло до покоља у Штину, Кочанима и на другим мјестима, нити би било оних свакодневних напада на бугарску границу и убијање бугарских официра и војника с турске стране.

4. Формална обећања Порте, да ће пронаћи и казнити виновнике напада на границу и атепата у Маџедонији нијесу испуњени ни са најмање савјесности.

Имајући у виду све то, бугарска влада тражи од великих сила, да што прије донесу одлуку о увођењу потпуног аутономног режима и Маџедонији, пошто је то једино средство које може умирити Балкан и задовољити бугарски народ.

Не буде ли то, влада сматра свој мирољубиви задатак као испуњен и скида са себе сваку одговорност за догађаје, који би неминуно наступили у најближој будућности.

Арнаути и арнаутска политика

Шта турска влада говори кроз свој лист — Под горњим насловом турског лист „Таузилат“ арнал и атајуће странке „Слобода и Споразум“, доноси чланак ове садржине:

„Данашња влада, која је састављена из нацискусних и најопробанијих државника, врло вјешто је ријешила арнаутско питање, које јој је младотурска влада оставила у нацшење. Пошљедница пак овога је добар утицај на стране и унутрашње стварне државе. Ми пак сад разумијемо стварне користи арнаутског питања с погледом на догађаје, који се дешавају на црногорској граници. И не само то, већ је ово добро утицало и на положај наше државе на Балкану. Данашњи Арнаутљук с погледом на балканске државе, даће више и отпора него што је до сада давао. И због тога што ће се ускоро осјетити повољне пошљеднице овога питања, успјех за унутрашње ствари државне јасан је. Данас и народ има више наде у бољу будућност, а влада ће се још више заузимати за државу. Оваква влада показује народу корист од његовог управљања државом, јер јој је програм споразум, а тако исто показује свима држављанима, да је народно управљање апсолутно нужна ствар за општу срећу и напредак отаџбине. Данашња влада није ни најмање славољубива.“

Праван унутрашње политике, који ће садања влада предузети, биће један систем, помоћни програм, кога ће с турски државници вјешто придржавати. Чланови данашње владе процијенили су да је Арнаутљук за османлијску државу драгоцени орган њена живота. На жалост, досадања влада ово није могла ријешити, јер је била начела: „Арнаути одстранити, убијати и за навјек упропастити их“, те је на овај начин задовољавала балканске државе. И сасвим је природно, што смо и искусили због ових рђавих начела. Нова пак влада својом необичном државничком мудрошћу разумијела је да је Арнаутљук чувар Турака на Балкану. Арнаутљук је за Турску најважнији елемент. Њих чврсто вежу везе за двор, и њихово срце куца за цара. Верне жеље, које је ланске године бивши приватески посланик Асан-бег Његовом Величанству исказао, јесу тумач осјећања свих Арнаута. Дакле ови Арнаути, који су запојени оваквим идејама, јесу највећа сила према смјерницама Бугарске, Србије, Црне Горе и

Трчке. Арнаути су наша најпоноснија војска у европској Турској. Ми треба да знамо, да су они начвршћа веза нашег живота и европске Турске. Ми не можемо живјети само с Анатолом. Они ће европској Турској дати највјерније и најбоље младине у војску (јер тамо живе, и мјесто боље познају), те ћемо ускоро разумјети користи допуне закона о војсци. Дакле, прво зато што су Османлије, а друго што су њихове груди увијек изложене непријатељским нападима у Румелији, ми треба свом енергијом Арнауте да јачамо, јер снажити њих, значи што и државу. „Јачање Арнаута, јесте јачање државе; дакле, душа арнаутске политике и прави наш покрет треба ово да буде. Арнауте просвјетити, снабдијети, учинити их сретнима и дати им најшире повјерење, „нарочито повјерење“, то треба да буде непорушима основица наше унутрашње политике.“

Наш дописник из Сенице, који нам је послао овај чланак, пропраћа га овим ријечима:

Кратко и јасно. Ето чему се имамо надати ми Срби! Зар ово није управљено противу хришћанског елемента? А хумана Европа би хтјела да нас наша слободна браћа оставе да нас и даље касате.

Ако је то хуманост, не знамо шта је варварство!

Устанак у Арбанији

— Од нашег нарочитог дописника —

Подгорица, 5. септембра

„Биринци табор“ — тако се звао онај табор низама, који је 1. септембра дошао из Скадра под Хум као помоћ Тузима — вас је разбијен и скоро цио уништен.

Развој ове очајничке борбе био је овакав:

Кроз густе тмиле тамне септембарске ноћи прикрадао се биринци табор Блазом у једном вапору и седам лађа од Скадра у правцу пут Тузи док су дошли код „Грабовнице“ ниже Хума, а тачно у 10 сати у вече.

Табор су сачињавале пет чета, свака чета од по 100 војника. На челу табора као алај-командант, био је бимбаша Селадим-бег. На челу пак сваке чете по један јузбаша, као четини командир.

Намера је командантова била, да заузме положаје „Бафкину“ и „Далеку“, поставивши лацац од Деџина до Хума котскога и тим сирјечи силазак устаника к пољу, а отуд и напад на Хум.

Првога септембра командант је с војском провео дан у некој дубодолној обрастој шумом и ту очекивао згодан моменат за распоред, напад и одбрану Хума. Сутрадан, у сами црк зоре, догучао, је хитро гласоноша усташки из Хота и саопштио једној усташкој чети, која се као предстража налазила у близини „Бафкине“, да буду врло опрезни, јер је помоћ од једног табора низама већ стигла из Скадра, а искрпала се код „Грабовнице“. Овај се глас свуда разио кроз племе хотско, те су се сви Хоти листом дигли на оружје и одлејели предстражи у помоћ. Како је међутим код ове предстраже настало неко коменање при заузимању позиција и припремама за евентуални напад, пружена је прилика команданту сакриваног табора, да то опати, те се одмах дао на посао и учинио распоред својих чета, па онда постепено наступио усташкој предстражи. С Хума је одмах отворена топовска паљба; низамске су чете све јаче наступале и наједанпут отвориле плотунску пуцачу паљбу на њаку вителова арбанаских, који су соколовски напад одбијали, не жалећи своје животе тек да даду себи одуше против својих ушњетача. У почетку самога боја пало је двадесет и три мртвих и рањених усташа, који су надмоћнијој сили морали подлећи.

Није дуго било кад су се угледале три усташке чете из Хота, које трчелим кораком хитаху браћи у помоћ. Е, сад — тачно на подне — наступило је кривни бој и ужасни покољ, који ће и покољена приповиједати. Три чете добро наоружаних Малисора видисале су разарено као вучад, кад су угледали низаме гдје наступају пут „Долеца“ и „Бавкине“, а уз поклич: „Куш — се прим! — а, ко је јунак!“

Усташки су јуришали, низаме одступали, љешени су падали, крв се пролијевала, касанење, дом, све се то одиравало за сат два, над бездушним крволочима хришћанског народа у Малесији. Од читавог табора низама спасли су свој живот бјегством у Тузи командант Селадим бег са тринаест низама. Сви остали, са пет официра, застрли су боју пољану, гдје се и данас недирути налазе. Било је тридесет и три заробљена, који су усташки пустили, ошростивши им животе.

Ето тако се провела војска одбојног и пораженог јавног Селадим бег. Од усташа, у овом крвавом боју, мртвих је

пало двадесет и један, два тешко а двадесет и осам лако рањених.

Ради читања Вишег писменог листа нашој дама за добро, есејистичке уреднице, писатељи у потајностима развитак ове земље је блатко, у Арбашии одавно не знају да се.

Како је пражњена комуникација између Скадра и Тузи, то се војска у Тузи налази у великој опасности услед несташнице исхране, која ће им ових дана понестати, ако им не дође помоћ било од Скадра, било с друге стране.

Од назад два дана само се чује у рибњем препуцавању, а по рибњем угледу се чује дим какве паљевине.

Данас се већином усташи држе позиција на источној страни од Тузи како не би дозволити поновну везу са Скадром.

Сви Матажујани и Брањани — Срби спалили су своје животе преласком у нашу границу, те се данас налазе сви у Зети. **М. В.**

Једно интересантно откриће

Њемачка узрок турско-талијанском рату —

Ускоро ће се завршити година дана како је почео турско-талијански рат, а још ни данас се не може догледати његов пошл. ићи се могу да утврде прави узроци, који су били повод напада на италијанску Талијани на независне турске покрајине.

Европску јавност изненадили су Талијани својом акцијом тим више, што су непосредно пред сами рат званично увијеравали о својој мирољубивости. Овај корак, који је ратна кривина забављивала сасвим обратном према очекивањима завојерама, талијанска је акција и независна јавност оправдала економском нуждом и животношћу интересима Италије.

Тек сада након дугогодишњих мирова и великих жртва, за којима жали Италија, почели су се да јављају и други, можда и једини разлози, који су натјерали Талијане, да започну своју одлучну игру.

Често се пута одигравају у дипломатији тајанствене ствари, које само историја каже на јавност, да објасни праве узроке у току законитих догађаја, па је сасвим вјероватно, да ће нас итег будућности нецирно обавијестити и о узроцима турско-талијанског рата. **Али већ сада избијају на видјело други разлози, који бацају јачу свјетлост на политичке одношаје, ради којих је избио овај замашни конфликт.**

Познато је и утврђено, како се талијански краљ колебао да се одлучи на непријатељства према Турској, колико је Турска била склопа да уступи Италији политичке и економске повластице у Триполису, и са каквим је повјерењем гледала турска влада на мирољубиве изјаве талијанске и остале европске дипломатије, те је оставила овај свој поглед готово без икакве заштите. Ове су чињенице постале чудна заговјетна, која није још ријешена.

Данас се јављају чудне али вјероватне вијести, да је **Њемачка била главни повод рату.** Многи угледни европски листови упуцавају сада на неке моменте, који овим вијестима дају важност.

Кад је за вријеме мароканске кризе послала Њемачка своју ратну лађу «Нагер» пред Алабир, тада су одмах неки талијански посланици ујозоравали у колони на обасност од једне друге силе, која има наміјеру да присвоји Триполис.

Још онда се у јавности проносило, да је та сила **Њемачка, која је хтјела да надокнади марокански пораз на другој страни.** Сад се зна поуздано, да је бивши њемачки посланик у Цариграду барон Маршал био главни фактор, који је младотурску владу обмануо, да повуче из Триполиса војску, увијеравајући је, да ни са које стране не постоји опасност за ову провинцију.

Они убједљиви разлози, довољни су да сврате пажњу јавности на другу страну, па да потраже узроке и данашњи велики промјенама у Турској. Ради младотурске управе, која се ослањала на Њемачку, могла су ове чињенице да буду главни повод.

Да се у овоме случају не ради о рачуналима ешелонима, данас би наша јавност била обавијештена о правом стању ствари, те би и са више повјерности могли гледати у најближу будућност, коју крије велика тама.

Мир између Италије и Турске

— На прагу је закључење мира —

По сугласним вјестима из Рима и Цариграда може се рећи, да ће у кратко вријеме доћи до коначног мира између Италије и Турске. Није још ни примирје уговорено, али оно постоји. Ко познаје прилике једне и друге ратујуће државе, биће увјерен, да су обадвје већ сите и преситне рата. Чакају дакле на мир као озебао сунце. У главним условима за коначни мир постигнут је споразум. Запреке у формалностима свладаће се брзо, само кад је добре воље на једној и на другој страни.

Крива, понављена у турском министарству, настала је управо ради склапања мира. Тешко им је било да сврше ту ненормалну ствар, а нарочито великом везиру Муктарпаши и да на своја старачка леђа прими приговор, да се најславнији турски војсковођа, који је ради свога јунаштва против тасовите руске војске задобио наслов „гази“, покорио Талијанцима. Радије је ободило. И други неки садашњи министри радо би да избјећу дужности, да склопе мир. Но наћи ће се наскоро турских родољуба, који ће и неизбјежлив приговор прегорити и учинити оно, што се избјећи не да, склопити мир.

Пријатељи мира били су се уплашили на глас, да су преговори о миру занели. Били су занета запели, али у разнесеним вјестима није речено, да су се изгледу покварили или чак да су приговори прекинути. Свака странка требала је одушка и мира, да промозга поједине тачке споразума и нађе форму, коју ће им дати. Италији је у том погледу лакше него ли Турској. Талијански народ жељно ишчекује окончање рата, јер од дана на дан све више пронада. У Турској напротив муслиманско становништво с нестрпљивошћу чека наставак борбе и глас, да су омражени талијански ђаури оставили Триполис и Егејска Острва.

Да што прије до мира дође, добиле су ратујуће власти јамство, да се нико неће у њихове преговоре мијешати. Турска италима као и Италија бојале су се, да ће велике власти посредовати за мир између њих, па да би онда могле горе прећи, него да се саме међу собом споразумију. Нарочито Турска посредовањем Европе након свршених ратова с Русијом, Црном Гором и Србијом држи да је скупо платила, па сад ту пријатељску услугу за захвалом отклана.

Највећа запрека мира била је, што Турска не хтјела ниошто признати потпуно суверенство Италије над Триполисом и Триполисом. Италија пак није хтјела од тога захтева ниошто одустати. Турска је коначно у том питању понустила и тако је највећа запрека свладана.

Турска је пак прешла на некоја привредна питања, особито што се тиче царине на талијанске производе. Но Италија неће да се упунта у решавање тих питања, изговарајући се, да се не могу рјешити без споразума с другим државама. Она ипак одбија сваки покушај, да би се склапање мира ма у којој форми довело у савез с рјешењем истог питања и изишло пред међународну конференцију. Италија ће одлучно одбити сваки позив на конференцију, ако јој велике власти унапријед не зајамче потпуно сувереност над Триполисом и Триполисом. Радије ће наставити рат, него пристати на какву конференцију.

Разумије се, да је Италији сада лако пријетити с наставањем рата, кад је Турска сама одбила упитање великих власти и њезине односе, а нарочито с Италијом.

Мисли

Ко заваду сије, мржњу жње.

Опасности саме по себи нема ни велике ни мале — она је увјек једнака; ну једино повећава онај ко се у њој налази: што је присебност духа већа, опасност је све мања.

Најтеже је срце у чоњека кад је у биједи; тад и тиран и деспот постаје мекушац.

Навећи ти је непријатељ онај пријатељ, коме само мед с уста тече и који за тебе нема ни ружње ни опоре ријечи.

Валси

Српство

Десетогодишњица Просвјете. Просвјета, културно и просвјетно друштво за Србе у Босни и Херцеговини, прославила на 8. и 9. септембра десетогодишњицу свога рада. И ако је ова српска установа позната многим Србима изван Босне и Херцеговине, ипак њезина велика важност за развитак свеукупног живота та-

мошњег народа није запањива: често се пута идентификовао рад Просвјетин са другим локалним установама по другим крајевима Српства. Зато смограмо за дужност да истакнемо неколико чињеница из десет година рада овога друштва. До 1902. године сва друштва и удружења која су постојала у Босни и Херцеговини, била су чисто локална, без икакве узајамне везе, без јаче организације. Српство Босне и Херцеговине било је забарикађено у поједине вароши и села, између њих није било солидарности нити организације. Потреба за школованим људима дала је ишинула малобројној интелекцији прије десет година да оснује друштво Просвјету, коме би био циљ давање стипендија ђацима на средњим и великим школама. Али њезина прва одлика је то, да је у своме позиву анеловала на солидарност свих Босанаца и Херцеговаца и тако створила једну општу народну установу, за чије напредовање треба да се интересује сваки члан српског народа, без разлике сталежа. Просвјета је дакле била школа за модерни национализам, који се оснива на јакој организацији и на општој солидарности. Девизу: Сви за једног, а један за све, Просвјета је неуморно пронаговала и прилично успјела, када се узме у обзир културна заосталост нашега народа, а нарочито сељака, којих је на броју 800.000, према 54.000 грађана. Али на потпомагању искључиво ђака Просвјета није могла остати; разноврсне потребе ређале су се у српском народу у Босни и Херцеговини, и тим потребама морало се присекочити у помоћ. За то је Просвјета прво почела рад око оснивања земљорадничких задруга и све до ове године финансирала их, слала је шегрте на корисне занате, потпомагала соколска и антиалкохолна друштва, оснивала књижевна и отворала аналфабетске курсеве. Једном ријечи Просвјета је кроз кратко вријеме постала матицом свих културних, економских и хигијенских установа. Зато је она развила живаву агитацију успоставила јаку организацију, како би могла скупити што више чланова и прилога ради подмиривања многобројних потреба. Да се види јачина ове организације износимо мало статистике: Год. 1902. био је само један одбор и 81 повјереник. У овој години 1912. има 76 пододбора и 279 повјереника. Чланова помагача (мјесечно 70 х) било је 1902. год. 2720, сада 5471; утемељача (једном за свагда 150 круна) било је 1902 г. 484, а ове године 1180; добротвора (преко 500 круна) а 1912 год. 114; легагора има 15. Дакле ово друштво данас има 7000 чланова. Просвјета је скупила за десет година кр. 1.310.173-42, дакле просјечно за једну годину кр. 132.017-34, а за исту периоду утрошено је 701.939-19 кр. и то на ђаке и шегрте кр. 534.482-29, а на културно подизање широким народним маса кр. 111.059-12. Овогодишњи буџет предлинмиран је на 160.000 круна, али ће се морати прекорачити за 20.30.000 круна, јер самих средњошколских молба за стипендију било је преко 500. Осим тога не треба заборавити, да Просвјета сада форсира просвјетљивање народних маса и да ће морати за ту стравку у буџету стављати много већу своту него што је то до данас чинила. Тежак је језгро нашег народа, и према томе њему се мора обраћати велика пажња. Да се то повећавање буџета намири, проведена је агитација и пропаганда међу тељацима, јер они су до сада минимално потпомагали Просвјету. Успије ли се са том акцијом, Просвјета ће моћи без главобоље повијести буџет и до 500.000 круна. Ове напомене мислимо да довољно илустрирају Просвјету, њен рад и њен значај: Све је то неопијениве вредности. За то и држимо да ће се не приликом прославе десетогодишњице сјетити и многи Срби из наших крајева, јер потпомагање другог сиромашнијег дијела народа снада у националну дужност модерног Србина. Просвјетина свечаност је манифестација националне српске мисли.

Убијен српски војвода. У сред Ресна убијен је некадашњи вођа српских чета у Македонији Наце Траковић. Он је сједио у кавани с још једним другом кад му је пришао Ташко Јанчев и повзео га на неку свадбу, што је Наце одбио. На то је Ташко пошао из каване и онда се окренуо и онаво на Нацета четири пута из револвера и побегло. Наце није осјетио да је рањен, него је и таде остао у кавани, а кад крв стаде липити из њега. Наце поври за убијом пуцајући, али се Јанчев већ био изубио. Наце је сином до куће дошао и брзо умро. Убица је побјегао у шуму. Ето како се у Турској живи.

Словенство

Далматински сабор. Земаљски одбор замолио је владу, да се у шт. скупшће вријеме сазове далматински сабор, који

је почетком фебруара био одложен ради пријетња праваша, да ће опструирати, ако се изборна реформа не ријешити вријеме буџета.

Бугарска о реформи Македоније. Бугарска влада израђује — као што се говори по уству Француске — посебни пројекат за реформу у Македонији. По том пројекту добила би Македонија хришћанскога гувернера, земаљскога сабор и своју жандармерију. Основа ће се предложити наскоро великим властима на оцену.

Затварање бугарских школа. Из Скопља јављају, да ће Бугари затворити у Скопљу поред своје више дјевојачке школе и гимназију и учитељску школу. Остаће само богословску школу и отворити ће агрономско-занатлиску школу.

Забилешке

Балкански тутори

Балканске државе, и ако су слободне, добиле су своје туторе. То су тако зване велике силе. Чим се мало на Балкану замутити и балканске државе иоле живну, они наменити тутори већ се јављају: шаљу напомене, укове и пријетње балканским државама као немирној дјети.

Не даду Балканици ни да претом макну, јер веде да се они старају о реду и миру и о одржању status quo-a.

То њихово туторство је Балканици наметнуто и није по праву, него по сили. И они морају да трпе и сносе то њихим неоправдано и незахтевано туторство.

А овомо се у Турској у славу те хуманости врши покољ и тлачење незапштених славенских баш тих истих балканских држава.

Њима тутори не даду да штите своје савезнике, а међутим их ни сами не штите!

И то се зове хуманитарност!

Још би хтјели

Један београдски лист доноси да се у прошлу четвртак у зору обилази интересантна појава: била је у облику ренативе и обасјана јаким свјетлошћу, испружана се на небу и послје седам минута почела се полако губити ка истоку. И онда то пропраћа овим ријечима: Народ, нарочито стари људи, придају овој појави разноразне пошљедице, а једна од њих је и тада да ће се убрзо у близини крв пролити.

Или као да није у Турској и сувише певине српске крви пролило, или као да ти крвави догађаји нијесу у близини Србије.

Није дакле чудна појава него чудно објашњење.

Кратке вијести

Буна у португалским колонијама. У источној Африци побуниле су се португалске колонијалне чете. У гарнизону Порт Амелије побунио се грејн пук пешака и убио једног капетана, два поручника и неколико подофицира, заузеле утврђења и оробило суседна села. Против бунтовника послане су владине чете с четири батерије топова. Дошло је до очајне борбе. Бунтовници су коначно свладани, па се предадоше.

Харакири генерала Ноги-а. Генерал гроф Ноги, освајач Порт-Артура, и његова супруга извршили су самоубиство, пошто су били присуствовали жалосним церемонијама при погребу покојнога цара. Стара је јапанска традиција, да након смрти цара, цару јако одани поданици с њиме силазе у гроб.

Суфражетке у краљевском врту. У суботу су енглеске суфражетке проваљале у врт краљевскога дворца Балморал, гдје управо сада станује краљ и краљица. Успјело им је заварати стражара, па су у великој чети дошле пред дворач, скинуле све краљевске заставе и замјенили их својима, на којима су била разна њихова гесла. На једној застави пишило: „Женско право гласа значи мир за све чланове кабинета!“ на лицу великога водоскока пред дворцем су написале великим словима: „Министри су одговорни за наш садашњи поступак!“

Тесарова болест. Ових дана у Бечу су се раширле разне вијести о болести цара Фране Јосифа. Тврдили се, да је цар тешко оболио пред сам подлазак из Италије и да је због тога одложен његов повратак у Шенбрун. Међутим цар је сад допутовао из Италије у Беч. Али се зато ипак из његове најближе околине сазнаје, да се цар одиста врло рђаво осећа и да је нарочито због тога допутовао у Беч, да би се суздржио гласови о његовој болести. Колико у овоме има истине, не знамо.

Савез између Кине и Америке. У Петроград је добро глас, да је руска влада дала једном америчком војачком друштву дозволу за градњу жељезничке пруге Калган-Урга, која је с политичкога и стратешкога гледишта врло важна. Руска влада намерава отворити ове жељезничке концесије да привлачи уложити, јер су тиме угрозећи интереси Руске и Монголске.

Владачке посјете. Грчки краљ отпутовао је прошле сриједи из Париза и упутовао се непосредно у Констатану, гдје ће као гост данскога краља четрнаест дана боравити. Талијански краљ и краљица поћи ће једнак у посјете царевоме граду у Петроград.

Талијани се враћају у Турску. Изагнани из Турске талијански поданици поčinу се враћати у пређашња своја бора-ништа. Мир додуше још није закључен, али турске власти не сметају Талијанцима на повратку. И то је знак, да је рат престао. Бродовна вест једнога немачкога листа, да је мир и формално закључен, није истинита.

Професор умро од глади. На друму код Стаде у немачкој провинцији Халвер нађена је у једном граду љешина професора др. Ернста Спидера, који је у задње вријеме службовао у Инхоу у Холштајну. Према пронађеним папирима у одјелу мртвача, свршио је др. Спидер свеучилишне науке у Кенигсбергу, те је стекао facultatis docenti за немачки језик. У његовој кеси је пронађено само пет пфенига. Према свим знацима, погинуо је др. Спидер од глади.

Састанак енглеске и руске флоте. У Коленхагену ће бити јако руско бродовље у исто вријеме, кад ће тамо боравити британска ескадра. Руска ће ескадра бројати 52 ратна брода.

Прве талијанске новине у Триполису. Из Триполиса се јавља, да је овдје изашао први број талијанског дневника „Nuova Italia“.

Избори у Кини. Избори изборника за кинески државни сабор одређени су за 27. новембра о. г., а главни ће се избори обавити 28. децембра.

Буна у јужном Китају. Положај у јужном Китају је критичан. Говори се, да су се побунили кинеске чете и да је постало веома тешко.

Дневник

Допутовали. Њихова Краљ. Височанства Књаз Мирко и Књагиња Наталија, последи дужег боравка у иностранству, у Порто Росу, са два старија Књажевића, у сриједу послије подне вратили су се на Цетиње.

Отправник послова. Г. Алић бег, нови отправник послова отоманског посланства на Цетињу, допутовао је на своју дужност.

† Пуковник Колосов. Јуче прије подне пренесени су на свечан начин посмртни остаци пок. Александра Павловича Колосова, руског генералштабног пуковника и помоћника нашег министра војног, из стана у овдашњу капелу. Од стране двора присуствовали су Њихова Краљ. Височанства Књаз Мирко и Књаз Петар. Тијело покојниково изнијели су официри, који су ковчег носили главном улицом све до капеле и у њој га унијели. Пред ковчегом био је лафет, на коме су стајали вијенци, који су положени на смртни одар покојников. У спроводу је учествовао батаљон војске са заставом, вод брдске артиљерије и војна музика. Спровод је био велики и све што је било отмијеније на Цетињу узело је учешћа у њему, почев од Краљевске Владе и дипломатског кора све до грађанства оба пола. Пред црквом се са смртним остацима опраштио у име црногорске војске пригодном говором г. командир Ј. Бећир. Опијело је вршио Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит уз асистенцију мјесног свештенства, а на јектенија је одговарало пјевачко друштво Његово. По свршеном опијелу, када је ковчег положен на катафалк у капелу, гдје ће остати све до дола-ска родбине покојникове из Русије, батаљон и вод брдске артиљерије извршио је прописну поздравну палбу. Почивао у миру!

Нове грађевине. Ове године на Цетињу се раде неколико нових грађевина. Неке су већ готове, а неке ће се до краја ове године довршити. Међу њима је и енглеско посланство, које се гради и дози-ђује од некадашњег немачког по-сланства. Али као да од свих тих нових грађевина одвајају двије гра-ђевине, које се подижу на празном простору иза Зетског Дома. То ће бити станова двају наших љекара, г. др. Божа Перацића, Краљевог личног љекара и г. доктора Стан-ка Матановића, управника државне болнице. Оне се граде једна уз другу, а по сасвијем истом плану. Биће потпуно идентичне. Лицем су окренуте према државној болни-ци. Кућа г. др. Матановића биће на самом углу и пружаће се дуж двије улице: Зетском и оном што води поред болнице, док се кућа г. др. Перацића пружа улицом испред болнице и дуж врта турског посланства. Обје куће ће имати по седамнаест одјељења са свијема удобностима. Грађевине ће бити у енглеском стилу т. зв. котеч. Њих ради познати овдашњи предузимач Француз г. Соаје, који је познат као савјесан и ваљан вјештак, солидан и исправан, а радовима уп-равља енглески архитект г. Харт, спреман стручњак и од укуса, што даје најбоље гаранције, да ће ове обје грађевине бити солидно и ли-јепо израђене и служити на украс наше пријестонице.

Црна Гора и Турска. Циклус чланака „Црна Гора и Турска“, који је изашао у нашем листу из пера нашег главног уредника, наишли су на општу пажњу и признање. По-једине од тих чланака прештампа-ли су многи угледни српски листови, најсимпатичније изражавајући се о њима, а већи дио словенских и стра-них листова вадиле су из њих све-јаче пасусе и о њима нарочито про-говорили.

Забрана извоза. Јуче је мини-старство унутрашњих дјела издало наредбу, којом се поново забрањује извоз у иностранство свију врста стоке, коња, пернате живине и о-стале животне намирнице, као и сточна храна и све врсте кожа. Сагласно тој наредби, пријестони-чка општина већ је објавила наредбу о забрани извоза, стављајући до-знања свима којих се тиче, да се ње строго придржавају.

Енглези на Цетињу. Једна ве-лика партија путника из Енглеске у сриједу пред вече допутовала је на Цетиње. Било је и мушких и женских. Овдашњи кинематограф то исто вече давао је ради њих нарочиту представу. Сјутра дан су разгледали варош и околну, па су се истог дана вратили у Котор. Друга партија путнике очекује се ових дана.

Од уредништва. Због сјутраш-њег празника, Мале Госпође, кад се у штампарији не ради, наш лист ислази дан раније.

Вријеме. Лијепи дани продужују се, али судећи по вјетру и обла-цима, који се на хоризонту указују, као да ће опет промјена времена да наступи.

Књижевност

О култури у Црној Гори. Сљедеће „Наше Јединство“ доноси: „Приказали смо ову књигу др. И. Барбулеску професору универзитета у Букурешту, преведену са румунскога. Учени писат и прије писао је доста толиком и љубани о Црној Гори у ревији „Viata Romineasca“. Оваје при-ча културно стање Црне Горе до 1880. и од тада, тј. од Берлинскога уговора до данас. Прије скоро ничега, нешто мало основних школа, да-нас скоро свако мjestо, па двије гимназије, бо-гословија, официрска школа, замјора, дичка шко-ла, читаонице, пјевачка друштва и т. д.

На жалост књига је непотпуна, јер у културу заснијају и граде путова, мостова, цркава, насади, па администрација државна, судство, што је све данас уређено, а што сте чини да је да-нас Црна Гора кроз правна, европски уређена, културна држава, а то и објележава епоху вла-дања краља Николе, да је тешко разликовати гдје је заслужнији: на јуначкоме пољу за слободу и за славу Црне Горе или на просвјетноме за срећу и напредовање.

Мило нам је, јер је и праведно и достојно што се румунски писат врло лијепо осврнуо на рад пјеснички четитога Црногорца и жаркога пјес-ника Мишана М. Павићевића, чије су неке пресме, јаке и полетне, преведене и на разне стране је-зице, а кога су нападали у неким српским ли-стовима за то баш што, пјевајући слави и срећи своје земље, вазда одушевљено узирао врбује погледе у спога узвишенога Краља и пјесника, као Црногорац и као пјесник. Све су оне ниско-ће, а не критике против Павићевића, пале. Злоба која их је диктовала нишезла је пред љубављу којом је испуњен Павићевић за свој народ и за своју домовину и за Краља који му је и народ и домовину највише прославио.

Разне вијести

Кравата Марк Твена. Цијелом је сви-јету позната заборавност Марк Твена, која би могла да га издигне на ранг изнад некога немачкога професора. Једно јутро пошао је Твен у шетњу. Ишао је улицима, нарком, улазио у гостионице, па најзад оде у посету породични сво-га пријатеља, по имену Сејрес. Разу-мије се, да за све вријеме није примје-тио, да у јутро није везао кравату. На-зад у подне дође кући. Може се замис-лити изненађење његове жене, када је видела, како јој је муж пролазио улицима. А тек, кад је чула, да је био код Сејресових! — „Што ли су помислили Сејресови, кад си се јутрос код њих по-јавио без кравате“. Те риечи његове жене утицаху на Твена. Он се повуче у своју собу, дохвати кравату, замога ју и пошаље Сејресовима са овим писмом: „Драги пријатељу! У прилогу вам шаљем кравату, што сам ју јутрос заборавио био код куће. Шаљем вам ју на увид, да не бисте неосновано морали мислити којешта и да бисте се могли увјерити, да заиста имам кравату, па ми је опет вратите — јер ми је ово једина кравата, што је имам“.

Рђави рукописи. Рђави рукописи дали су понекад прилике за врло добре анек-доте. Једна од најчешћих таких анегдота односи се на познатог и статистичког списатеља Роберта, који је спадао у највиђеније сурдинке „New York Herald“. Роберт је своје чланке обично писао ноћу а они су били право очарање за све сла-гаче. Међу њима био је један једини, који се разумио у одгонетање Робертсових чланака. Једнога дана неколико колега Робертсових договор се да на рачун његовог рукописа направе малу шалу. Набаве кокош, увежу јој ноге, умоче их у мастило, па је онда метну на табак чистог папира. Чудновати, на овај начин постали „рукопис“, однесу у штампарију „Хералда“ и предаду моментом списи јавности. Он погледа на ту хартију, уздах-не и — онда почне да слаже. Скоро је био већ на самом крају, кад се нађе пред једним хиероглифом, коме чак ни он није могао наћи смисла. Онда он уђе у уредништво к Робертсу, па ће му бо-љажљиво рећи: „Опростите, али шта значи ова ријеч?“ Роберт се окрене нестр-пљиво, погледа показани му знак, па по-викне: „Па зар не видите, да је то кон-ституционализам, званека један!“ — Дру-ги један списатељ, који је имао класично рђав рукопис, био је Жил Жанин, чувени критичар „Journal de Debats“. Једнога дана наишше он писмо некоме своме пријатељу, који то писмо никако није мо-гао да одгонега. Брзо ријешен, пријатељ узме кола и одвесе се Жанину. „А! Ти си

то! дочека га Жанин. Је ли ти прочитао моје писмо?“ „Извини, само сам га до-био, па сам и дошао за то, да те замо-лим, да ми га ти прочиташ“. А Жил Жанин одговори на то скромно: „Па да-дер, да пробам!“ Али га ни он није мо-гао прочитати!

Слободни сужњи. Управитељ једнога казнинога завода у америчкој савезној држави Орегону пронашао је — или бар мисли, да је то његов проналазак — ново средство, да „напредујући на част“ осуђе-ника, заради за завод лијепих цара а њима створи неку врсту слободе. Он пушта осуђенике, да изван завода раде у обичном одјелу и без икаквих чувара, очекујући, да се у везе сваки својеволјно врати у завод. Тако се сада у једном кругу од осам километара налазе на по-слу у грађанском одјелу и без икаквих чувара 144 осуђеника. До сада је — кажу — само један злоупотребио ову власт-тину и за то сад остаје у заводу затво-рен, а његове другове толико је увредила његова нечасност, да су сви скупа заједно прекинули сваку даљу дружбу и сваки даљи однос с њиме.

Нова слика цара Виљема на новцу. Приликом 25-годишњице владања цара Виљема, која ће се до године прославити, израдиће се нова слика цара за златни и сребрни новац, који ће том згодом доћи у промет. Царева слика на садашњем новцу израђена је приликом почетка вла-дања цара, дакле потиче из младих његових дана. Сада ће се израдити нова слика, која ће одговарати правом царевом добу, а разликоваће се од пређашње тиме, што врат и прса, у колико се на слици виде, биће обучени ваљда у уни-форму гардиских кирасира, док су на досадашњој слици ти дијелови били голи. Слику ће израдити познати проф. Штурм.

Железничка несрећа. Ономад је код Малог Швехата дошло до тешке жељез-ничке несреће. Ушлад кривог споја пруга, паљетно је особини воз, који је долазио из Беча, па празне влакове. Судар је био тако јак, да су два вагона другог раз-зрета сасма разбијена, а тендер особинг влака се устрмио на један вагон. Бечко друштво за спасавање послало је двоје кола. Свага је 10 особа рањено. Рањеници су повезани и отпремљени у болницу.

ОГЛАСИ

П. п. број 5. 47—50

Саломон М. Алкалај
ТРСТ

Via Lazzaretto Vecchio бр. 45.

Велико складиште најбољих сваковрсних

РОЖА

и свих других припадака за обу-ћарску радњу.

— Уз најумјереније цијене. —
Наруџбине извршују се брзо и тачно.

Р. 30. бр. 45. 15.15

Српске, грчке и латинске књиге за ГИМНАЗИЈЕ продаје са 15—20% попушта.

Књижара

П. М. КАЛУЂЕРОВИЋА.

Р. 16. Број 50. 4—4

ЦЕНТРАЛА:
ТРЕБИЊЕ (Херцеговина)

ТРАВУНИЈА

ФИЛИЈАЛА:
ГРУЖ (Далмација)

трговачко, индустријско, отпремачко, комисионо и агентурно дионичарско друштво.

Велико складиште сваковрсног пиљаног дрва: дасака, мурала, јеловог, пињевог, храстовог, буковог, сировог и куханог. Паркета букова и храстова.

Греда тесаних сваке димензије. Горивог дрва и енглешког наменог угљена.

из 1911. год.

7. и. бр. 39. 32—54

Све уз врло умјерене дневне цијене.

Штампана Кр. Ц. Државне Штампарије.

Власник и одговорни уредник Радомир Кривокапић Орлински